

УДК 378

Т. А. Федотова,

С. О. Антоненко,

М. В. Морілов

ДИСТАНЦІЙНА ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНИХ ФАХІВЦІВ ДЛЯ РИНКУ ПРАЦІ

Анотація. Доведена ефективність дистанційної форми навчання, визначено її основні переваги. Зазначено передумови для навчання за дистанційною формою. Проаналізовано процес використання дистанційної системи на базі платформи Moodle та основні елементи, що забезпечують цей процес.

Ключові слова: інтернаціоналізація освіти, мережеве навчання, дистанційна форма, освітня програма, підготовка фахівців.

Summary. Proven efficiency of distance learning, specifically its main advantages. The preconditions for learning distance learning. Analyzed the process of using a remote system based on the Moodle platform and provides the basic elements of this process.

Key words: internationalization of education, network education, distance form, educational program, training.

Постановка проблеми. Глобальні тенденції, загрози, виклики та проблеми економічного розвитку на початку ХХІ ст. призвели до формування нових умов господарювання у світовій економіці. В якості одного з них С. Е. Сардак зазначає підвищення мобільності населення планети у виді активізації міграційних процесів (у тому числі активізація інтелектуальної міграції, нелегальної, трудової, збільшення чисельності біженців) [7, с. 121].

Сучасний ринок праці вимагає підготовки компетентних висококваліфікованих фахівців, здатних до саморозвитку і швидкої перекваліфікації. Ці вимоги можливо задовольнити через впровадження сучасних мережевих технологій і компетентностного підходу в процес професійної підготовки. Процес інформатизації сучасного суспільства істотно трансформує сферу освіти і веде до її інноваційного розвитку за рахунок впровадження різних технологій.

Освітня інтеграція інноваційного типу на сучасному етапі орієнтована на використання інформаційно-комунікаційних технологій, мережевих сервісів, простору Інтернет, дистанційного спілкування, стирання меж між країнами, що дозволяє значно підвищити ефективність сучасної педагогіки і якість підготовки фахівців в усіх сферах освіти. Тому особливої актуальності набуває питання розробки дієвої системи реалізації освітніх програм за допомогою дистанційної форми навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про актуальність та перспективність дистанційної форми навчання свідчить зростання кількості праць з приводу її дослідження. Проте термін «дистанційне навчання» (distance education) ще до кінця не устоявся в педагогічній літературі. Зустрічаються такі варіанти, як «дистанційна освіта» (distant education), «дистанційне навчання» (distant

© Т. А. Федотова, С. О. Антоненко, М. В. Морілов, 2016

Бібліографія ДСТУ:

Федотова Т. А. Дистанційна форма реалізації освітніх програм в процесі підготовки висококваліфікованих фахівців для ринку праці / Т. А. Федотова, С. О. Антоненко, М. В. Морілов // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. — 2016. — № 1 (33). — С. 101—105.

References (APA):

Fedotova, T. & Antonenko, S. & Morilov, M. (2016). Dystantsijna forma realizatsii osvitnikh proqram v protsesi pidhotovky vysokokvalifikovanykh fakhivtsiv dlja rynku pratsi [The distance form of education in the process of training highly skilled specialists for the labour market]. *Visnyk Berdians'koho universytetu menedzhmentu i biznesu*, 1 (33), 101—105 (in Ukr.).

learning). Деякі зарубіжні дослідники, відводячи особливу роль телекомунікаціям в організації дистанційного навчання, визначають його як теленавчання (teletraining). Але все-таки найчастіше вживається термін «дистанційне навчання».

Під дистанційним навчанням І. В. Роберт, Л. П. Мартиросян, Ю. А. Прозова, Р. М. Леміш та інші розуміють навчання на основі інтерактивної взаємодії між студентом, викладачем та інтерактивним джерелом інформаційного ресурсу.

Серед провідних фахівців, що досліджували теоретичні та методичні питання дистанційного навчання, слід зазначити С. Вітвицьку, С. Володад, І. Ібрагімова, В. Кухаренко, А. Петрова, Е. Полата, С. Романюк, О. Тищенко, В. Ясулайтіс та багато інших.

Проте низький рівень використання цієї форми підготовки фахівців вітчизняними освітніми установами свідчить про недостатню результативність фундаментальних досліджень.

Мета дослідження — виявлення переваг впровадження дистанційної форми навчання в освітній процес задля підготовки висококваліфікованих фахівців.

Виклад основного матеріалу дослідження. Осмислення глобальних тенденцій, загроз, викликів та проблем економічного розвитку і фактично сформованих нових умов господарювання призводить до необхідності кардинальної зміни вимог щодо управління розвитком людських ресурсів як головної рушійної сили розвитку світової економіки. Однією з вимог є необхідність постійного збагачення людського капіталу у виді підтримки оптимального стану здоров'я, продовження терміну життя та працездатного віку, опанування нових знань, здобуття освіти, підвищення кваліфікації, розвитку розумових здібностей, підвищення культури та суспільної корисності, набуття професійного досвіду та здійснення творчої діяльності [7, с. 124].

Аналіз основних досягнень європейських та американських університетів у питаннях менеджменту вищої освіти дозволив Н. П. Мешко та О. В. Тарабара, виокремити найефективніші форми диверсифікації вищої освіти [2, с. 23]:

- дистанційна форма навчання;
- індивідуалізовані системи навчання;
- метод проектів — система навчання, в якій навчаються, набуваючи нового досвіду (знання, вміння тощо) у процесі планування та виконання завдань практично-життєвої спрямованості, що поступово ускладнюються;
- модульне навчання — метод навчальних одиниць, згідно з яким навчальні матеріали складаються з окремих закінчених навчальних модулів, які мають практичну, у тому числі професійну спрямованість на засвоєння певних практичних дій;

— лекція-панель, коли в дискусії беруть участь кілька висококваліфікованих викладачів-експертів, що висловлюють перед студентами кожен свою думку. Обговорення тієї чи іншої проблеми відомими фахівцями дозволяє показати студентам різноманітність думок та підходів щодо її вирішення;

— «віртуальні університети» — мережеві об'єднання університетів, що надають можливість навчатися одночасно в кількох освітніх установах на базі комбінованого навчального плану.

Дистанційне навчання є однією з форм мережевого навчання. У світовій педагогічній практиці вже доведена висока ефективність дистанційного навчання [4]. На наш погляд, дистанційне навчання можна трактувати в двох аспектах: як форму навчання і як педагогічну технологію. Найбільш ефективним вважають змішане навчання, коли доля дистанційного складає 20–80 % від загального обсягу навчального процесу [1, с. 7; 6; 8, с. 121]. У обох випадках повинна існувати відповідна нормативна база на рівні Міністерства освіти і навчального закладу.

В якості основних переваг цього освітнього проекту нами виокремлюються такі:

- викладацький склад має можливість:
 - 1) підвищувати свій рівень професійних компетентностей, знань у сфері інформаційних технологій, маючи доступ до відповідних ресурсів, інтерактивних сервісів (форуми, чати, ресурси, посилання, словники тощо) і тематичних курсів і тренінгів з педагогіки, інновацій в освіті, профільних дисциплін та ін.;
 - 2) контролювати отримані студентами знання (інтерактивні тести, тренажери і лабораторні практикуми, домашні завдання, зрізи знань, контрольні роботи, модульні роботи тощо);
 - 3) використати для формування курсів усі переваги і можливості онлайн навчання: мультимедійні матеріали (відео- та аудіозаписи, презентації, графічні зображення і т. д.), гіперпосилання на додаткові статті і довідники, матеріали словників та енциклопедій, а також різні варіанти текстових документів;
- студенти мають можливість:
 - 1) отримувати необхідні знання з усіх предметів навчального плану (автономні онлайн курси), з факультативних курсів, курсів з підготовки до вступу до університету, консультаційних курсів, корекційних і т. д.;
 - 2) спілкуватися з педагогами, тьюторами, психологами, батьками та іншими студентами (форуми, чати, веб-конференції, онлайн-трансляції, скайп, електронна пошта).
- ВНЗ (факультети, кафедри) мають можливість здійснювати методичний супровід онлайн навчального процесу (система «тьюторства»), вирішити проблеми розробки курсів та їх викла-

дання (шляхом обговорення на форумах, у чатах, перейняття досвіду інших тощо).

Таким чином, з одного боку, студенти і викладачі, незалежно від їх місцезнаходження (особливо студенти із сільської місцевості і важкодоступних регіонів) мають доступ до освітньої системи, можливість підготуватися до підсумкової атестації, а також до вступу у ВНЗ; з іншого боку, матеріали курсів дозволяють науково-педагогічному складу університету ознайомитися з досвідом кращих педагогів, навчитися використовувати сучасні педагогічні та інформаційні технології.

Передумовами для навчання за цією формою нами виокремлюються такі:

- проходження виробничої практики за кордоном;
- поєднання навчання з роботою по професії;
- навчання матерів з дітьми до 3-х років для непереривання навчання;
- довгострокові відрядження (може бути тільки на період сесії);
- участь у міжнародних академічних програмах;
- стажування за кордоном;
- навчання студентів у некомплектних групах;
- навчання за системою подвійних дипломів;
- виконання гранту за кордоном;
- навчання студентів-іноземців.

Цей вид навчання можна проводити як повністю дистанційно, так і з вибіркою відвідуванням занять. У першому випадку студент самостійно працює з матеріалом програми навчання за фахом. Усе спілкування проходить в дистанційній формі, без відвідування університету. Контрольні, модульні й атестаційні роботи здаються в онлайн-режимі. У ході навчання спілкування з викладачем і куратором відбувається в режимі онлайн. Також студент отримує завдання, прислані йому в електронному виді, виконує їх і відправляє результати в центр дистанційного навчання. У другому випадку за наявності можливості студент відвідує в певний час заняття, вибірково заняття або здає атестацію і проходить проміжний контроль у ВНЗ.

Для цієї форми навчання, на наш погляд, найбільш доцільне використання такої педагогічної одиниці, як куратор, який проводить загальні консультації, контролює виконання індивідуального навчального плану. Консультування і атестацію за дисциплінами проводять відповідні викладачі. Змістова складова в цьому випадку має бути ідентичною зі студентами стаціонарної форми навчання. Також необхідно нормативно закріпити можливість переходу студента з дистанційної форми навчання на стаціонарну за його заявою.

Для проведення дистанційного заняття найчастіше використовується середовище Moodle, «Прометей», «Веб-клас», E-learning, внутрішні

університетські розробки систем управління навчанням (LMS).

На наш погляд, найбільш раціональним і прийнятним до системи освіти в Україні є вивчення дисциплін з використанням дистанційної системи на базі платформи Moodle.

Moodle — це платформа, що дозволяє дистанційно за допомогою Інтернету самостійно створювати дистанційні курси і проводити навчання на відстані, вивчати навчальний матеріал, яка базується на конструктивізмі. Викладацька роль при цьому полягає в мотивуванні і консультаційній підтримці, а функції полягають у видачі задач, питань, ситуаційних завдань, тестів для вирішення. Результатом роботи студента є їх рішення, що дозволяє підвищити розумовий потенціал і отримати нові знання.

Під дистанційним курсом у рамках цієї структури розумітимемо особливу форму надання змісту навчальної дисципліни, засновану на мережевій технології і спеціальних засобах реалізації мережових форм і методів навчання.

Як вважає Е. С. Полат, дистанційний курс повинен містити такі структурні компоненти [5]:

- загальні відомості про курс: його призначення, цілі, завдання, зміст (структура), умови запису на курс, підсумкові документи;
- довідкові матеріали;
- блоки для встановлення контакту з користувачами;
- учбовий курс, структурований за модулями;
- блок завдань, спрямований на засвоєння матеріалу, формування і закріплення практичних умінь і навичок;
- блок творчих завдань;
- блок моніторингу і контролю.

Позитивним моментом слід зазначити можливості Moodle, що дозволяють розміщувати учбовий матеріал досить великого обсягу і, що не менш важливе, постійно його оновлювати.

Одним з найважливіших елементів освітнього процесу в умовах дистанційної форми є контроль. Як стверджує І. А. Морев, освітні інформаційні технології мають розвинену шкалу градирування і дозволяють застосовувати методику м'якого тестування (тренінги, неодноразове проходження), що сприяє використанню тестів як засобів оцінки та оптимізації професійної підготовки майбутніх фахівців [3]. Це дає можливість використати тест не лише на етапі контролю, але і на етапі формування і закріплення компетенцій, встановивши можливість декількох спроб і різні стратегії оцінювання — з урахуванням попередніх спроб або без них. Проходячи тестовий тренінг на етапі самостійної підготовки до контрольного тестування, студент має можливість сам критично оцінити свої успіхи і промахи при вивченні цього

матеріалу, правильно організувати подальшу роботу, забезпечити її системність і систематичність.

Таким чином, для створення і впровадження системи дистанційної освіти потрібні такі основні елементи забезпечення:

- нормативно-правове забезпечення;
- фінансове забезпечення;
- інформаційне забезпечення;
- технічне забезпечення;
- документальне забезпечення;
- кадрове забезпечення;
- програмне забезпечення.

Нормативно-правове забезпечення передбачає прийняття міністерством освіти певних документів, що регламентують процес навчання за даною формою, розробку нормативних документів на державному рівні з урахуванням міжнародних положень.

Документальне забезпечення включає розробку внутрішньої університетської документації з питання регламентації процесу навчання за даною формою.

Технічне забезпечення передбачає використання певних технічних засобів для реалізації дистанційної форми навчання.

Кадрове забезпечення передбачає визначення функціональних обов'язків працівників технічної служби і педагогічних працівників, що виступають суб'єктами даної форми навчання, відповідальних і виконавців з науково-викладацького складу за різними напрямом (кураторство, тьюторство, розробка методичного забезпечення, ведення дистанційного навчання).

Інформаційне забезпечення полягає у створенні і постійному оновленні багаторівневої інформаційної мережі, створенні на сайті університету спеціальної сторінки, що відображає усі можливості дистанційної форми навчання і т. д., створення стендових майданчиків тощо.

Фінансове забезпечення передбачає систему грантів, кредити, державного фінансування субсидії, фандрайзинг для навчання за даною формою, міжнародні освітні програми, а також фінансування з боку університету для впровадження цієї форми навчання.

Програмне забезпечення полягає у розробці спеціальних програм для дистанційної форми навчання, що враховують особливості інформаційної мережі в університеті та сприяють інтернаціоналізації програм навчання, наближенню їх до міжнародних стандартів, уніфікації змісту курсів.

Висновки. Таким чином, дистанційний курс на базі інформаційного середовища Moodle враховує усі досягнення сучасної педагогіки і нюанси професійної підготовки. Він адаптований для мережевого навчання, має дидактичні можливості для створення інноваційних засобів, що

підвищують рівень сформованості компетенцій майбутніх фахівців. Використання цієї мережевої форми навчання дозволить підвищити інтенсивність навчального процесу, сформувані у майбутніх фахівців професійні компетентності, опанувати сучасні мережеві технології і засоби комунікації.

Подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку концепції реформування системи вищої освіти в Україні, що дозволять трансформувати заочну форму навчання в більш прогресивнішу дистанційну.

Література

1. Концепция внедрения дистанционного обучения в Учебном Центре при Министерстве Финансов Республики Узбекистан. — Ташкент, 2011. — 92 с.
2. Мешко Н. П. Інноваційна домінанта в сучасній освітній парадигмі / Н. П. Мешко, О. В. Тарабара // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Менеджмент інновацій». — 2012. — Вип. № 1. — С. 19–26.
3. Морев И. А. Образовательные информационные технологии : монография / И. А. Морев. — Владивосток : Изд-во ДГУ, 2004. — 120 с.
4. Педагогические технологии дистанционного обучения / Е. С. Полат, М. В. Моисеева, А. Е. Петров и др. — М., 2006. — 400 с.
5. Полат Е. С. Теория и практика дистанционного обучения / Е. С. Полат // Информатика и образование. — 2001. — № 5. — С. 37–42.
6. Пьяных Е. Г. Смешанное обучение как эффективная форма работы с магистрами в области естественно-научного образования / Е. Г. Пьяных, Ю. П. Немчианова // Вестник Томского государственного педагогического университета. — 2012. — № 7. — С. 257–260.
7. Сардак С. Е. Зміна вимог до управління розвитком людських ресурсів у світовій економіці / С. Е. Сардак // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Світове господарство і міжнародні економічні відносини». — 2011. — № 10/2. — Вип. 3. — Т. 19. — С. 120–126.
8. Теория и практика дистанционного обучения / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева. — М., 2004. — 416 с.

References

1. *The concept of introducing distance learning in the Training Center under the Ministry of Finance of the Republic of Uzbekistan* (2011). Tashkent (in Russ.).
2. Meszko, N. & Tarabara, A. (2012) Innovatsiina dominanta v suchasniit osvittinii paradyhmi [Innovation dominant in the modern educational paradigm]. *Bulletin of Dnepropetrovsk University. Series «Management of innovations»*. 1, 19–26 (in Ukr.).
3. Morev, I. (2004) *Obrazovatel'nye informacionnye tehnologii* [Educational information technology]. Vladivostok: Izd-vo DGU (in Russ.).
4. Polat, E. & Moiseeva, M. & Petrov, A. (2006) *Pedagogicheskie tehnologii distancionnogo obuchenija* [Pedagogical technologies of distance education]. Moscow (in Russ.).
5. Polat, E. (2011) *Teoriia i praktika distancionnogo obuchenija* [Theory and practice of distance education]. *Informatics and education*, 5, P. 37–42 (in Russ.).
6. P'janyh, E. & Nemchaninova Ju. (2012) *Smeshannoe obuchenie kak jeffektivnaja forma raboty s magistrami v oblasti estestvenno-nauchnogo obrazovanija* [blended learning as an effective form of work with masters in the field of science education]. *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta*, 7, 257–260 (in Russ.).
7. Sardak, S. (2011) *Zmina vymoh do upravlinnia rozvytkom ljudskyykh resursiv u svitovii ekonomitsi* [Requirements Change man-

agement development of human resources in the global economy].
*Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Seriia «Svitove gospodarstvo i
mizhnarodni ekonomichni vidnosyny»*. № 10/2, 19, 120–126 (in Ukr.).

8. Polat, E. & Bukharkina, M. & Moiseeva M. (2004) *Teoriia i
praktika distancionnogo obuchenija* [Theory and practice of distance
education]. Moscow (in Russ.).